

Tutkinnanjohtajana toimineen syyttäjän menettely esitutkinnassa

KANTELU

Kantelija on oikeuskanslerille 5.7.2023 osoittamassaan kirjoituksessa arvostellut tutkinnanjohtajana toimivan aluesyyttäjän A:n menettelyä asiassaan. Tutkinnanjohtajan ohella kantelija on pyytänyt oikeuskansleria tutkimaan myös tutkijan osuuden asiassa.

Kantelijan mukaan tutkinnanjohtaja oli aloittanut kantelijan osalta esitutkinnan kolmen rikosnimikkeen osalta, joista kaksi on ollut kokonaan ja yksi osittain vanhentunut. Kantelijan avustajan yhteydenoton jälkeen tutkinnanjohtaja oli ilmoittanut lopettavansa esitutkinnan kahden rikosnimikkeen osalta, mutta ei ole tehnyt näistä esitutkintalain 11 luvun 1 §:n mukaista päätöstä. Esitutkinnassa yhä olevan rikosnimikkeen osalta kantelija on todennut tutkinnanjohtajan epäilevän kantelijaa selkeästi tunnusmerkistön sanamuodon vastaisesti rikoksesta.

Kantelija on pyytänyt myös arvioimaan, voiko tutkinnanjohtaja toimia tutkinnanjohtajana, koska kantelijan mukaan on perusteita katsoa, että esitutkintaa ei ole toimitettu esitutkintalain 4 luvun 1 §:n edellyttämällä tavalla tasapuolisesti.

SELVITYS

Tutkinnanjohtajana asiassa toimiva aluesyyttäjän A on antanut selvityksen ja apulaisvaltakunnansyyttäjä lausunnon.

RATKAISU

Sovellettavat säännökset

Esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty. Pykälän 2 momentin mukaan ennen esitutkinnan aloittamista esitutkintaviranomaisen on tarvittaessa selvítettävä 1 momentissa tarkoitettuun rikosepäilyyn liittyvät seikat erityisesti siten, että ketään ei aiheettomasti aseteta rikoksesta epäilyyn asemaan ja että asian sitä edellyttäessä voidaan tehdä 9 §:n 1 momentissa tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettu ratkaisu esitutkinnan toimittamatta jättämisestä. Lain esitöissä on todettu, että esitutkinnan aloittamista harkittaessa on otettava huomioon se, onko syyteoikeus epäilyistä rikoksesta vanhentunut. Tutkinnan toimittamatta jättämisen suhteen on oltava pidättyväinen, jos kysymys rikoksen syyteoikeuden vanhentumisesta on tulkinnanvarainen. Syyteoikeuden vanhentumiseen liittyvät tulkintakysymykset kuuluvat paremminkin syyttävjaviranomaisen harkittaviksi kuin esitutkintaviranomaisen arvioitaviksi ([HE 222/2010 vp](#) s. 177).

Esitutkintalain 10 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan esitutkinta päätetään saattamatta asiaa syyttäjän käsiteltäväksi, jos tutkinnassa on selvinnyt, ettei rikosta ole tehty taikka ettei asiassa voida nostaa ketään vastaan syytettä tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaatimusta.

Esitutkintalain 11 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan esitutkinnan toimittamatta jättämisestä, lopettamisesta 3 luvun 9 §:n 1 momentin taikka 10 tai 10 a §:n nojalla sekä päättämisestä saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi on tehtävä kirjallinen päätös. Sama koskee muuta vastaavaa esitutkintapäätöstä, joka voi vaikuttaa asianosaisten oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin.

Arviointi

Kantelun käsittelyn rajaus

Kantelussa kuvattu arvostelu on kohdistunut sellaiseen menettelyyn, josta vastaa ensisijaisesti esitutkintaa esitutkintalain 2 luvun 2 §:n mukaisesti johtava tutkinnanjohtaja. Tutkinnanjohtajan antaman selvityksen jälkeen en ole ottanut asiassa enää erikseen tutkittavakseni tutkinnanjohtajan määräyksen toteuttaneen tutkijan menettelyä.

Kantelua koskeva esitutkinta on yhä kesken ja sitä koskevat asiakirjat viranomaisten julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 3 kohdan perusteella salassa pidettävät. En näin ollen päätöksessäni mainitse esitutkinnan asianosaisten nimiä tai muutoinkaan tietoja kesken olevan esitutkinnan sisällöstä.

Esitutkinnan aloittaminen syyteoikeudeltaan vanhentuneista rikoksista

Kantelijaa oli kuultu esitutkinnassa rikoksesta epäilyinä kolmesta rikosnimikkeestä. Kuulustelujen jälkeen kantelijan avustaja ilmoitti tutkinnanjohtajalle, että syyteoikeus yhden rikosnimikkeen osalta oli jo vanhentunut. Tutkinnanjohtaja totesi olevansa syyteoikeuden vanhentumisesta samaa mieltä avustajan kanssa ja ilmoitti avustajalle, että myös toisen rikosnimikkeen syyteoikeus oli vanhentunut. Samalla tutkinnanjohtaja ilmoitti avustajalle, että näiltä osin kantelijaa ei epäillä rikoksista ja asia tullaan korjaamaan esitutkintapöytäkirjaan. Epäilyksi kantelijan rikokseksi jäi yhä yksi rikosnimike.

Selvityksessään tutkinnanjohtajana toiminut aluesyyttäjä on todennut, että jälkikäteen arvioituna hänen olisi pitänyt havaita jo aiemmin kahden rikosnimikkeen vanhentuneen kantelijan osalta. Tutkinnanjohtaja on todennut virheen syntymiseen vaikuttaneen rikoksesta epäiltyjen suuren määrän, vaihtelevat tekoajat, jutun laajuus ja vanhenemisvaarasta johtuva kiire. Tutkinnanjohtaja on todennut, että virheestä ei hänen käsityksensä mukaan voinut aiheutunut varsinaista vahinkoa, koska kantelijaa epäillään edelleen rikoksesta, joka ei ole vanhentunut ja kuulustelu olisi ollut täysin samansisältöinen, vaikka rikosnimikkeenä olisi ollut vain tämä yksi.

Kuten tutkinnanjohtaja on todennut, niin hänen olisi tullut jo esitutkinnan aikaisemmassa vaiheessa havaita kahden rikosnimikkeen vanhentuminen. Esitutkinnan aloittaminen syyteoikeudeltaan vanhentuneista rikoksista saattaa aiheuttaa asianosaisille merkittävää vahinkoa ja tarpeettomia kustannuksia asianosaisten lisäksi viranomaisille.

Käsiteltävässä asiassa tutkinnanjohtajan huolimattomuudesta tekemästä virheestä ei ole kuitenkaan aiheutunut sellaista vahinkoa, että kantelija olisi tämän johdosta ollut asetettu aiheettomasti rikoksesta epäilyyn asemaan. Vaikka kaksi rikosnimikettä on ollut vanhentunut, niin kantelija on ollut edelleen rikoksesta epäilyinä yhden rikosnimikkeen osalta. Lisäksi, vaikka tutkinnanjohtaja olisi jo aiemmin havainnut kahden rikosnimikkeen syyteoikeuden vanhentumisen, niin kantelijaan olisi kohdistettu yhä jäljelle jääneen rikosnimikkeen johdosta samanlaiset esitutkintatoimenpiteet kuin nyt oli tehty. Asiassa kyse ei ole siten sellaisesta vakavampana laiminlyöntinä pidettävänä menettelystä, jossa esitutkinta olisi aloitettu ja henkilö kuultu rikoksesta epäilyinä siitä huolimatta, että kaikkien rikosnimikkeiden syyteoikeudet ja rikokseen perustuvat julkisoikeudelliset vaatimukset olisivat vanhentuneet. Pidän asiassa oikeasuhtaisena toimenpiteenä kiinnittää tutkinnanjohtajan huomiota lain mukaiseen menettelyyn.

Kirjallisen esitutkintapäätöksen laatiminen

Esitutkintalain 11 luvun 1 §:n 1 momentin ensimmäinen virke sisältää luettelon tietyistä ratkaisuista, joista kirjallinen päätös on aina tehtävä. Näitä ovat säännöksen mukaan esitutkinnan

toimittamatta jättäminen, lopettaminen 3 luvun 9 §:n 1 momentin taikka 10 tai 10 a §:n nojalla tai päättäminen saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi. Käsiteltävässä asiassa säännöksessä mainittua päätöstä ei ole tehty, sillä esitutkinta on yhä kesken ja kantelija on rikoksesta epäiltynä.

Säännöksessä nimenomaisesti mainittujen päätösten lisäksi esitutkinnassa tehdään muitakin vastaavia asianosaisen oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin vaikuttavia ratkaisuja. Esitutkintalain 11 luvun 1 §:n 1 momentin jälkimmäisen virkkeen nojalla myös näistä on tehtävä kirjallinen päätös. Lain esitöissä on todettu, että vaikka esitutkintapäätöksen laatimisen tarve harkittaisiin viran puolesta, harkinnassa tulisi päätöksen antamista vahvasti puoltavana seikkana ottaa huomioon se, että asianosainen nimenomaisesti pyytää kirjallista päätöstä asiasta ([HE 222/2010 vp](#) s. 237).

Esitutkinnassa selvitetään asian laadun edellyttämällä tavalla epäilty rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, asianosaiset sekä muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat. On varsin tavanomaista, että esitutkinnan edetessä esimerkiksi epäillyn rikoksen tekoajaksi tai rikosnimikkeet täsmentyvät. Pääsääntöisesti pelkästään epäiltyjen rikosnimikkeiden tai tekoajan täsmentyminen kesken esitutkinnan ei vaikuta kantelijan oikeuksiin, etuihin ja velvollisuuksiin siten, että tutkinnanjohtajan tulisi tehdä tästä erillinen päätös esitutkinnan ollessa kesken. Kirjallisen päätöksen tarpeellisuuteen saattaa kuitenkin vaikuttaa tapauskohtaiset olosuhteet.

Käsiteltävässä asiassa tutkinnanjohtaja oli ilmoittanut kirjallisesti kantelijan avustajalle epäiltynä olevien rikosnimikkeiden muuttumisesta. Asiassa ei ilmene, että kantelija olisi pyytänyt tutkinnanjohtajaa tekemään asiasta nimenomaan kirjallisen päätöksen eikä minulla ole aihetta arvostella tutkinnanjohtajan menettelyä sen johdosta, että hän ei ole käytettävissään olleilla tiedoilla tehnyt esitutkintalain 11 luvun 1 §:n mukaista kirjallista päätöstä rikosnimikkeiden tai epäiltyjen rikosten tekoaikojen muuttumisesta esitutkinnan aikana. Mikäli kantelija toivoo asiassa tehtävän kirjallisen päätöksen, tulee hänen esittää pyyntönsä ensisijaisesti tutkinnanjohtajalle ja tuoda siinä yhteydessä mahdollisesti esille perusteensa päätöksen tarpeellisuudelle. Jos kantelija ei pyynnöstään huolimatta saisi esitutkintapäätöstä, hän voisi saattaa päätöksen tekemistä koskevan asian kieltäytyneen esitutkintavirkamiehen esimiehen tai laillisuusvalvojan käsiteltäväksi.

Kantelussa muut esiintuodut seikat

Kantelussa on lisäksi arvosteltu tutkinnanjohtajan tekemää tekoajan määrittelyä kantelijaan yhä kohdistuvan rikosepäilyn osalta. Esitutkinta on yhä kesken. Tekoajan määrittelyyn liittyvästä oikeudellisesta kysymyksestä tutkinnanjohtaja on keskustellut osana esitutkintayhteistyötä syyttäjän kanssa. Kantelijalla on puolestaan mahdollisuus tuoda oma näkemyksensä tekoajan määrittelyyn esitutkinnan loppulausunnossa. Vakiintuneen käytännön mukaan oikeuskansleri ei pääsääntöisesti puutu viranomaisessa vireillä olevaan asiaan eikä asiassa ole ilmennyt tältä osin sellaista, joka antaisi aihetta toimenpiteisiin. Myöskään tutkinnanjohtajan esteellisyydestä kantelussa esitetyt näkemykset eivät anna aihetta toimenpiteisiin.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 2 momentin mukaan, jos asian laatu niin vaatii, oikeuskansleri voi kiinnittää asianomaisen huomiota lain tai hyvän hallintotavan mukaiseen menettelyyn.

Kiinnitän aluesyyttäjä A:n huomiota epäilyjen rikosten syyteoikeuden vanhentumisen huomioon ottamiseen.

Lähetän päätökseni kantelijalle ja valtakunnansyyttäjälle. Pyydän, että valtakunnansyyttäjä saattaa päätökseni aluesyyttäjä A:n tietoon.

Asia ei anna aihetta muihin toimenpiteisiin.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Esittelijäneuvos

Juho Lehtimäki